

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ХОРТИНГУ – НАЦІОНАЛЬНОГО ВИДУ СПОРТУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Ураховуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції Гідності, обставини, пов'язані з агресією з боку РФ, дедалі більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі для зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо.

Важливо, щоб кожен навчальний заклад став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві [3].

Для сучасного навчального закладу найактуальнішою проблемою є виховання фізично-розвинених, здорових майбутніх громадян, носіїв національної та людської гідності, патріотизму, порядності, творців матеріальних та духовних цінностей.

Отже, оновлення змісту та форм виховання учнівської молоді за сучасних умов є результатом переосмислення існуючого підходу до вирішення проблеми виховання.

Мета статті – проаналізувати науково-методичну літературу з патріотичного виховання та хортингу й обґрунтувати хортинг як ефективний засіб патріотичного виховання дітей та молоді.

Виклад основного матеріалу. Велика увага патріотичному вихованню дітей та молоді приділяється сьогодні з боку Президента України, Кабінету Міністрів України, профільних Міністерств і науковців. Зокрема, про це свідчить Указ Президента України від 12 червня 2015 року № 334/2015 „Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді“ наголошує на співпраці держави та громадських організацій, в якому йдеться про „налагодження співпраці з громадськими об'єднаннями патріотичного спрямування, волонтерами, учасниками антитерористичної операції в проведенні заходів із національно-патріотичного виховання дітей та молоді“.

Проект „Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року „Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація“ передбачає, що основні доручення будуть спрямовані на створення умов для залучення населення до оздоровчої рухової активності, що призведе до позитивних гуманітарних й соціально-економічних наслідків для особи, суспільства й держави. Під час підготовки Проекту стратегії як дієвого засобу впливу на свідомість громадян В. Павленко наголосив, що „здоровий спосіб життя, фізична та інтелектуальна активність є запорукою нашого загального процвітання та благополуччя“ [3].

Метою Національної стратегії року „Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація“ є формування в суспільстві середовища, що заохочуватиме громадян до оздоровчої рухової активності та здорового способу життя заради формування здоров'я як найвищої соціальної цінності в державі.

Одними із першорядних завдань Стратегії є залучення інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних і дитячих громадських організацій, до проведення заходів із підвищення оздоровчої рухової активності населення та сприяння всеукраїнським спортивним федераціям у впровадженні популярних серед дітей та молоді видів спорту в навчальний процес і позакласну роботу з фізичного виховання в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (наказ МОН України від 16.06.2015 р. № 641 „Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного

виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах“) визначається потреба у формуванні нового українця, що формується на основі національних та європейських цінностей: повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); участь у громадсько-політичному житті країни; повага до прав людини; верховенство права; толерантне ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей; рівність всіх перед законом; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України [3].

Останніми роками здійснено ряд досліджень, присвячених патріотичному та фізичному вихованню дітей та молоді (О. Абрамчук, Т. Анікіна, В. Ареф'єв, А. Афанасьєв, І. Бех, О. Бондарчук, В. Дзюба, З. Діхтяренко, С. Додурич, В. Дроговоз, О. Дубогай, Е. Єр'оменко, М. Зубалій, В. Івашковський, М. Качур, В. Каюков, В. Коваль, О. Коркішко, Т. Мельник, Б. Мисак, В. Мірошніченко, В. Новосельський, С. Оришко, О. Остапенко, Г. П'янковський, В. Радзиховський, А. Ребрина, Л. Сущенко, В. Тернопільська, О. Тимошенко, М. Тимчик, М. Томчук, В. Трет'яков, В. Фарфоровський, В. Шевченко та ін.) [1; 2; 4; 7].

Розгляд і вивчення наукової психолого-педагогічної літератури [1; 2; 6; 7] засвідчує, що проблема патріотичного та фізичного виховання молоді засобами хортингу є актуальною й малорозробленою в теорії і методиці виховання.

У новітній науково-педагогічній, філософській та психологічній літературі патріотичне виховання трактується як виховання, що формує усвідомлення своєї причетності до історії, традицій, культури свого народу, любов до своєї Батьківщини, вболівання за долю свого народу, його майбутнє [1; 2; 9].

Патріотичне виховання – це педагогічний процес, який передбачає формування патріотичної вихованості, національної свідомості, почуття вірності та відданості, гордості за минуле й сучасне (історія, традиції, культура), готовності до захисту інтересів Вітчизни, вболівання за долю свого народу, його майбутнє.

Національно-патріотичне виховання – це формування національно-свідомого, готового до відданого служіння українському народу, різнобічно та гармонійно розвиненого, високоосвіченого, життєво компетентного громадянина України, незалежно від його етнічної приналежності, віросповідання, соціального походження, який усвідомив себе українцем із почуттям особистої відповідальності за долю держави та українського народу.

Національно-патріотичне виховання включає в себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти, охоплює своїм впливом усі покоління, пронизує всі сторони життя: соціально-економічну, політичну, духовну, й тісно пов'язане з освітою, культурою, наукою, спортом, історією, правом.

Реалізується Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на уроках із фізичної культури під час вивчення інваріантного модуля „Теоретико-методичні знання“ та під час варіативних модулів, таких як „Хортинг“, „Професійно-прикладна фізична підготовка“.

Основною метою варіативного модуля „Хортинг“ є: зміцнення здоров'я та всебічна фізична підготовка учнів, виховання морально-етичних якостей особистості та патріотичне виховання учнів на оздоровчих і культурних традиціях українського народу; розвиток фізичних якостей: швидкості, спритності й координації рухів; вивчення спеціальних підготовчих вправ хортингу; вивчення основних стійок і технік; методів переміщення в стійках і виконання початкових форм (комплексів) хортингу, формування постави тощо. Упродовж усього навчально-оздоровчого процесу вчитель має постійно проводити виховні заходи, бесіди з учнями, в яких необхідно постійно звертати увагу на те, що хортинг започатковано патріотами України на культурних традиціях українського народу.

Одним із виховних завдань концепції національно-патріотичного виховання є військово-патріотичне виховання молоді, спрямоване на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування готовності до служби в армії, задоволення

інтересів молодого покоління в постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни, а також на підвищення мотивації молоді до військової служби.

Інваріантний модуль „Загальна фізична підготовка“ та розділи варіативних модулів „Спеціальна фізична підготовка“ спрямовані на вдосконалення фізичної форми учнів, їхньої функціональної готовності [3].

Оновлення змісту та форм виховання учнівської молоді за сучасних умов є результатом переосмислення наявного підходу зокрема до вирішення проблеми фізичного виховання.

Вивчення й аналіз історії становлення та розвитку козацьких єдиноборств засвідчують, що серед них найпопулярнішим є хортинг – національний вид спорту України. Він також є одним із найпопулярніших і наймасовіших видів бойових мистецтв.

Хортинг – вид спорту, що походить від назви славетного відомого у світі острова Хортиця, де була розташована та діяла Запорізька Січ, яка відіграла прогресивну роль в історії українського народу. Відомо, що ідея виникнення хортингу як комплексної системи самовдосконалення особистості, заснованої на фізичному, морально-етичному та духовному вихованні, пов'язана з відродженням давніх народних традицій, що передавалися з покоління у покоління [5; 7].

Сучасний український хортинг – універсальна система змішаного єдиноборства, яка втілила в собі найбільш ефективні та дієві прийоми спортивних і прикладних єдиноборств та бойових мистецтв. Виховна та філософська основа хортингу – здоровий спортивний дух людини та славні традиції козаків Запорізької Січі.

Основна мета хортингу – охоплення оздоровчим рухом усіх верств населення України від маленьких дітей до людей літнього віку, популяризація та підвищення ролі фізичної культури і спорту, патріотичне виховання, залучення дітей та юнацтва до здорового способу життя, відвернення їх від шкідливих звичок, виховання особистості в дусі добропорядності, патріотизму та любові до своєї Батьківщини. Безперечно, стрижнем заснованого виду спорту хортинг є багатовікові традиції, що передавалися з роду в рід, від покоління в покоління, від часів сарматів до Київської Русі, а далі до запорізьких козаків [7; 8].

Одним із ефективних засобів національно-патріотичного виховання є змагання та ігри з хортингу, які проводяться на шкільному, районному, обласному та всеукраїнському рівнях. Ігри-змагання різних гатунків можна проводити, приурочуючи їх до святкових подій та календаря змагань Української федерації хортингу за Всеукраїнськими Правилами змагань з хортингу. Також їх можна проводити і як метод активного відпочинку та зміцнення тілесного й духовного здоров'я, формування патріотичної вихованості, розвитку основних фізичних і психічних якостей.

Заходами щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді передбачено з 2015 р. впровадити військово-патріотичну виховну систему „Джура“ із залученням ігрових форм. Однією із таких форм є Всеукраїнська військово-спортивна гра „Хортинг“ для учнів навчальних закладів із посиленою військовою та фізичною підготовкою, яка імітує бойові дії, що схожі на військові навчання.

У ході гри учасники діляться на команди та змагаються в різних військово-прикладних видах спорту з ігровими елементами.

Мета Всеукраїнської військово-спортивної гри „Хортинг“ є формування патріотизму та любові до рідного краю як найважливіших духовно-моральних і соціальних цінностей особистості; формування в молоді активної громадянської позиції; виховання найважливіших духовно-моральних і культурно-історичних цінностей, що відображають специфіку формування та розвитку нашого суспільства й держави, національної самосвідомості; пропаганда здорового способу життя духовно багатой та фізично розвиненої особистості [5].

Організатором Всеукраїнської військово-спортивної гри „Хортинг“ є ГО „Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра „Хортинг-патріот“, мета якої: взаємодія з центральними органами виконавчої влади, органами місцевого

самоврядування, науковими установами; сприяння розвитку та популяризації хортингу в Україні; покращення допризовної підготовки молоді; забезпечення соціальної справедливості, пріоритету загальнолюдських цінностей, військово-патріотичне виховання, спільна реалізація та захист прав і свобод; задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних інтересів своїх членів.

Хортинг – це частина системи початкової військової підготовки школярів.

Метою військово-патріотичного виховання хортингу є національно-патріотичне виховання молодого покоління, формування особистості патріота й громадянина, стійкої мотивації на потреби безпечної життєдіяльності та здорового способу життя, уникнення шкідливих звичок; здобуття та закріплення навичок дій в небезпечних ситуаціях побутового та громадського поведіння [6].

Досвід роботи передових організацій, клубів, гуртків і секцій хортингу показує, що військово-патріотичне виховання учнів у душі постійної готовності до захисту своєї Вітчизни необхідно проводити систематично, цілеспрямовано та наполегливо. В даному напрямку розроблена система вправ та елементів з прикладної фізичної підготовки хортингу. До методики викладання прикладних елементів входять: визначення рівня фізичної підготовленості учнів; розучування та тренування вправ на розвиток сили, швидкості, витривалості; спортивні та військово-прикладні ігри; основи самозахисту; самостраховка; підвідні та підготовчі вправи; поняття про необхідну самооборону, захист від ударів рукою, ногою; нанесення ударів, захвати, звільнення від захватів; розучування елементів хортингу; захист від раптового нападу; прийоми боротьби з декількома противниками; тренування у виконанні базової спортивної та прикладної техніки хортингу; прийоми відновлення та лікування при небезпечних ураженнях і пораненнях [6].

У червні 2015 року відбувся перший чемпіонат України з військово-спортивного хортингу, який було спрямовано на вирішення таких завдань: виховання молоді в душі патріотизму та любові до Батьківщини; підготовка юнаків до служби в Збройних силах України; вдосконалення тактичних і практичних знань учасників; підвищення рівня практичних навичок дій в екстремальних ситуаціях; виявлення найсильніших команд; обмін досвідом роботи між підрозділами; профілактика бездоглядності та правопорушень. Участь у змаганнях-грі взяли клуби військово-патріотичного спрямування майже з усіх куточків України. Склад команди: 7 курсантів віком 14-18 років та один інструктор. Програма заходу передбачала проведення таких видів змагань: стройовий огляд, командирські якості, наметовий табір, неповне розбирання-збирання зброї, спорядження патронами магазинів АК, лінія перешкод, стрільба з пневматичної гвинтівки, медицина, конкурс талантів, стрільба з АК, марш-кидок, комплексна силова вправа, вечерея, метання гранати. Захід військово-патріотичного спрямування з хортингу відбувся на високому рівні. Його учасники продемонстрували, що патріотична вихованість, національна гідність, розумові та фізичні якості, готовність до виконання громадянського й конституційного обов'язку, розвиток почуття особистої відповідальності за долю Вітчизни, її захист формуються у процесі занять хортингом.

Отже, можна зробити **висновок**, що здоровий спосіб життя, духовне здоров'я молодого покоління, плекання основ патріотичного духу, успішне навчання, розвиток туристсько-спортивних і військово-спортивних навичок – запорука успішного виховання майбутніх громадян України. Військово-спортивні ігри дуже потрібні для дітей, адже це сприяє патріотичному вихованню молоді, пропагує здоровий спосіб життя, їх учасники розвиваються фізично й духовно. Участь у заходах виявляє прагнення молодого покоління до збереження духовності та культури власного народу, готовність молодих людей стати справжніми патріотами-захисниками України.

Хортинг за певних організаційно-педагогічних умов може бути ефективним засобом національно-патріотичного виховання молоді в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.

2. Виховання громадянина, патріота, гуманіста : навч.-метод. посіб. / К. І. Чорна – К. : ТОВ „ХІК“, 2004. – 96 с.
3. Електронний фонд бази даних Міністерства освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>.
4. Електронний фонд бази даних Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Електронний фонд бази даних Української федерації хортингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.horting.org.ua>.
6. Електронний фонд бази даних Федерації військово-спортивного хортингу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://military-horting.com.ua>.
7. Єршоменко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єршоменко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.
8. Єршоменко Е. А. Тренування з хортингу: навч.-метод. посіб. / Е. А. Єршоменко. – К. : Паливода А. В., 2009. – 227 с.
9. Косик В. М. Виховання патріотизму засобами хортингу / В. М. Косик, Г. А. Коломоєць // Патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах / [упоряд. Ж. М. Страшко]. – К. : „Вид. група „Шк. світ“, 2015. – С. 73–78.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (1998). *Osobystisno zorientovane vykhovannia* [Personality-oriented education]. Kyiv: IZMN.
2. Chorna, K. I. (2004). *Vykhovannia hromadianyna, patriota, humanista* [Parenting a citizen, patriot, humanist]. Kyiv: TOV „KhIK“.
3. *Elektronnyi fond bazy danykh Ministerstva osvity i nauky Ukrainy* [Electronic fund of database of Ministry of Education and Science of Ukraine]. Retrieved from <http://www.mon.gov.ua>.
4. *Elektronnyi fond bazy danykh Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho* [Electronic fund of database of Vernadsky National Library of Ukraine]. Retrieved from <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. *Elektronnyi fond bazy danykh Ukrainskoi federatsii khortynhu* [Electronic fund of database of Ukrainian horting federation]. Retrieved from <http://www.horting.org.ua>.
6. *Elektronnyi fond bazy danykh Federatsii viiskovo-sportyvnoho khortynhu Ukrainy* [Electronic fund of database of Federation of military and sports Horting of Ukraine]. Retrieved from <http://military-horting.com.ua>.
7. Yeromenko, E. A. (2014). *Khortynh – natsionalnyi vyd sportu Ukrainy* [Horting – A National Sport of Ukraine]. Kyiv: Palyvoda A. V.
8. Yeromenko, E. A. (2009). *Trenuvannia z khortynhu* [Training in Horting]. Kyiv: Palyvoda A. V.
9. Kosyk, V. M. & Kolomoiets, G. A. (2015). *Vykhovannia patriotyizmu zasobamy khortynhu* [Education of patriotism by Horting]. In *Patriotychne vykhovannia v suchasnykh navchalnykh zakladakh*, (pp. 73-78). Kyiv: Skilnyi svit.

Галина Коломоєць, Андрій Ребрина.

Виховання патріотизму в старших підлітків засобами хортингу – національного виду спорту України.

У статті схарактеризовано: національний вид спорту України – хортинг; перший чемпіонат України з військово-спортивного хортингу; Всеукраїнську військово-спортивну гру „Хортинг“ для учнів навчальних закладів із посиленою військовою та фізичною підготовкою, яка імітує дії, схожі на військові навчання. Звернено увагу на те, що організатором Всеукраїнської військово-спортивної гри „Хортинг“ є громадська організація „Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра „Хортинг-патріот“. Авторами проаналізовано найновіші законодавчі, нормативно-правові документи та методичні розробки. Звертається увага на Концепцію національно-патріотичного

виховання дітей та молоді, заходи щодо її реалізації та на методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах. Визначена роль „Хортингу“ як одного із провідних варіативних модулів навчальної програми з фізичної культури для учнів 5–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: хортинг, військово-спортивний хортинг, Концепція, патріотичне виховання, національно-патріотичне виховання, ігри, військово-спортивні ігри, Всеукраїнська військово-спортивна гра „Хортинг“, Національна дитячо-юнацька військово-спортивна гра „Хортинг-патріот“, громадська організація, методичні рекомендації.

Halyna Kolomoets.

Education of patriotism in teenagers by means of Horting – national sport of Ukraine.

Institute of Innovative Technologies and Education of the Ministry of Education and Science of Ukraine (Vasyliya Lypkivskogo Str. 36, Kyiv, Ukraine).

Andriy Rebryna.

The Drahomanov National Pedagogical University (Pyrohova Str. 9, Kyiv, Ukraine).

The author provided the characteristics of the following subjects in the article: Ukrainian national sport Horting; first championship of Ukraine on Military Horting; All-Ukrainian military-sports game „Horting“ for the students of the schools with intensive military and physical education that simulates actions similar to military training. Separate attention was paid to the fact that the organizer of the Ukrainian military-sports game „Horting“ is a non-government organization „National Military Sports Game Horting-patriot“. The author analysed developments in the latest legislative and regulatory documents, and methodological projects. The concept of national-patriotic education of children and youth was considered as well as the measures for its implementation and guidelines for national-patriotic education in public schools. The role of „Horting“ as one of the leading variative models of the educational program for physical training of the students of 5th-11th forms of public schools.

Key words: Horting, military and sports Horting, concept, patriotic education, national and patriotic education, sports, military sports, Ukrainian military-sports game „Horting“, National Junior Military-Sports Game „Horting-patriot“, NGO, recommendations.

Галина Коломоец, Андрей Ребрин.

Воспитание патриотизма в старших подростках средствами хортинга – национального вида спорта Украины.

В статье охарактеризованы: национальный вид спорта – хортинг; первый чемпионат Украины по военно-спортивному хортингу; Всеукраинскую военно-спортивную игру „Хортинг“ для учащихся учебных заведений с усиленной военной и физической подготовкой, которая имитирует действия, похожие на военные учения. Обращено внимание на то, что организатором Всеукраинской военно-спортивной игры „Хортинг“ является общественная организация „Национальная детско-юношеская военно-спортивная игра „Хортинг-патриот“. Авторами проанализированы новейшие законодательные, нормативно-правовые документы и методические разработки. Обращается внимание на Концепцию национально-патриотического воспитания детей и молодежи, мероприятия по её реализации и на методические рекомендации по национально-патриотическому воспитанию в общеобразовательных учебных заведениях. Определена роль „Хортинга“ как одного из ведущих вариативных модулей учебной программы по физической культуре для учащихся 5–11 классов общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова: хортинг, военно-спортивный хортинг, Концепция, патриотическое воспитание, национально-патриотическое воспитание, игры, военно-спортивные игры, Всеукраинская военно-спортивная игра „Хортинг“, Национальная детско-юношеская военно-спортивная игра „Хортинг-патриот“, общественная организация, методические рекомендации.